Przedpłata wraz z przesełką pocztową wynosi 5 zł. a. w. rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy placu Maryackim l. 9.

Pismo dwutygodniowe.

Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Wychodzi 8. i 22. każdego miesiąca w objętości arkusza.

Nr. 9. Dnia 8. Maja 1884. XI. rocznik.

Treść: Odpowiedź na korespondencyę pod dewizą: „Audiatur et altera pars“. — Lustracya Towarzystwa zaliczkowego w Limanowie. — Lustracya Towarzystwa zaliczkowego w Grybowie. — Ruch stowarzyszeń: Zmiany w rejestrach zaliczkowych i gospodarczych. Bank krajowy. Komitet likwidacyjny b. Zakładu kredytowego włościańskiego. Do funduszu zaopatrzenia. — Bilanse stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych za rok 1883. Przemyśl, Stowarzyszenie bankowe dla handlu i przemysłu. Lwów, Towarzystwo handlu skór. Bełz, Spółka pożyczkowa. Bochnia, Towarzystwo zaliczkowe. — Od administracyi.

Odpowiedź

na korespondencyę pod dewizą: „Audiatur et altera pars“.

Usque ad finem.

Zdaje mi się, że sprawa zaległych procentów tak dalece została już wyczerpaną, a znaczenie jéj zrozumianém przez Zarządy towarzystw zaliczkowych w Galicyi, iż pozostaje dodać jeszcze tylko słowo, by w kwestyi téj dojść do ostatecznego porozumienia i korzystnie załatwić ją dla naszych instytucyj.

Jest faktem niezaprzeczonym, że sprawa ta weszła na pomyślniejsze tory dopiero od czasu poruszenia jéj w roku 1881. Przekonać się o tém można z cyfr podanych w porzednim mym artykule. Procenta zaległe od roku 1881 poczynają się stosunkowo zmniejszać, okazując tém samém, że poruszenie téj sprawy było właściwém. A że Towarzystwa nic też na tém w interesach i opinii swéj nie ucierpiały, owszem zyskały, było więc i korzystném. Że zaś ta sprawa jest najściśléj związana z gospodarką w instytucyi, a właśnie jak sam szanowny oponent przyznaje, gospodarka w b. Zakładzie kredytowym włościańskim była zła i nie co innego tylko ona zgotowała jego upadek, szłusznem więc mnie się wydało i wydaje, iż przykład téj gospodarki może być pewném ostrzeżeniem czyli, „nauką dla Towarzystw zaliczkowych“.

Szanowny oponent wszelako oświadcza, iż dla poważnych i poważanych instytucyj nauka ta jest zbyteczną, i że dalsza („co do wykreślania z aktywów zaległych odsetek“) jest nawet niepedagogiczną, niekorzystną, a co najważniejsza — zgubną.

Rozumie się samo przez się, że wszelkie doświadczenie, przestroga, w ogóle nauka może się odnosić tylko do tych, którzy jéj potrzebują. Instytucye więc „poważne i poważane“ mogą jéj nie potrzebować, może ona być dla nich zbyteczną. Ale żeby wykreślenie z aktywów zaległych odsetek miało być aż zgubném, na to się zapewne i szanowny oponent nie zgodzi, jeśli bliżéj tę rzecz rozważy.

Przyznaję, że artykuł mój był „bez zastrzeżeń“, ale i zastrzeżenia szanownego autora mnie niezadowolniły. Szanowny autor jest zdania, że odsetek niepewnych bezwarunkowo wciągać nie należy; pewne zaś bezwarunkowo wziętemi być powinny. Oczywiście, które są pewne a które niepewne, tego szanowny oponent objaśnić lub wzoru dać nie mógł. Odesłał więc całą sprawę do Dyrekcyi z tém, że ta, sumienna, „jest alfą i omegą w stowarzyszeniu“.

Łatwy to sposób zakończenia sprawy, ale czy dostateczny? Przekonany jestem, że szanowny autor pisał to po głębokiém odczuciu i poznaniu obowiązków dyrekcyi, uwzględnieniu wielu warunków dla takiego zarządu i sprostaniu im w całéj pełni. To też przyznaję, że taka dyrekcya może być alfą i omegą w stowarzyszeniu. Ale niestety, wyznać téż musimy otwarcie, że takich dyrekcyj mamy w Galicyi bardzo niewiele: powszechną jedném słowem jest uczciwość, ale też niemal powszechną jest obojętność, ociężałość właściwa naszemu charakterowi narodowemu, i brak w ogóle wiedzy fachowéj. Czy szanowny oponent to uwzględnił — pozwalam sobie wątpić.

Że w obec tego nie można wszystkiego, a w szczególności tak obosiecznego miecza, zostawiać dyrekcyom, choćby dla własnego ich dobra, nie ulega żadnéj wątpliwości. Że zaś tak się i dzieje — dowodów dosyć

a pierwszy choćby w zastrzeganiu sobie kontroli przez instytucye prawdziwie „poważne“, przy zaciąganiu w nich pożyczek przez Towarzystwa zaliczkowe, i przyjmowanie tego warunku, już we własnym dobrze zrozumianym interesie. Szanowny autor przyzna, że jakiejś instytucyi prawdziwie poważnéj, druga również poważna takiego warunku nawet nie ośmieliłaby się postawić. Że zaś tak się praktykuje wobec towarzystw zaliczkowych, to dowodzi, że one jeszcze do téj nazwy nie dorosły, i choć niektóre możeby mogły stanowić wyjątek, to jednak z ogółem jest inaczéj. Dla ogółu więc najlepszym środkiem jest recepta o nie wprowadzaniu procentów zaległych, którą ja zalecam.

Zapatrywanie szanownego oponenta i całe jego przy postawioném przypuszczeniu (że jakiś powiat nawiedzi klęska, rok nieurodzaju) rozumowanie, jest bardzo logiczném i ma niezaprzeczoną wartość, ale dodać muszę, przeważnie, jeśli nie jedynie, w teoryi. Praktyka bowiem okazuje nam rzecz wiele inaczéj, a my, zdaje mi się, przedewszystkiem na niéj oprzeć się musimy, i do niéj stósować teoretyczne wywody, nie na odwrót. Wprawdzie i szanowny oponent także się na niéj pono opiera; zdania jego wszelako pochodzą jak widzę z szczupłego, ograniczonego terenu i są jednostronne, a to decydować nie może. A oto jak się ta rzecz przedstawia w praktyce, po bliższém i szerszém jéj rozpatrzeniu:

Według „Rocznika“ stowarzyszeń za rok 1882. stanowią włościanie (50·50%) oraz właściciele i dzierżawcy większych posiadłości (3·57%) 54·07 procent wszystkich członków w 136 istniejących podówczas towarzystwach zaliczkowych w Galicyi i Wielkiem Księstwie Krakowskiém. Liczba zaś ich wynosi 42.507 (całość 78 629) osób. Otóż aby się dowiedzieć, co rzeczywistość nam podaje, wyjąłem z tegoż rocznika 30 towarzystw, posiadających przeważnie takich członków, i oto co o towarzystwach tych powiedzieć można:

Przedewszystkiem Towarzystwa te są następujące: Biała T. z., Bochnia, Brzesko, Cieszanow T. z., Dąbrowa, Gliniany T. z., Gorlice, Gródek Pow. T. kasy zal., Jarosław, Komarno, Krosno, Krzeszowice, Limanowa, Lwów T. Gal. kasy zal., Łańcut, Maków, Mielec T. z., Milówka, Mościska, Nowy Sącz, Nowy Targ, Podgórze, Przemyśl T. z. rolne, Przemyślany, Radziechów, Rudki, Sanok T. z., Sokal T. z., Zakliczyn nad Dunajcem, Złoczów T. z.

Z końcem roku 1882 towarzystwa te posiadały:

Członków rolników (każde średnio 77% ogółu)		28.840
Udziałów (centy opuszczam)	zł.	840.091
Wkładek na rachunek bieżący	„	2,464 773
Innych długów	„	534.839
Stan pożyczek	„	3,846.436
Udzielonych w roku 1882 pożyczek	zł.	4,298.939
Kosztów administracyi za r. 1882	„	71.628
Czystego zysku za r. 1882	„	92.342
Saldo procentów przenoś. w aktywach	„	78.274
Średnią stopę od pożyczek	„	8·48%
Średnią stopę od wkładek i innych długów	„	5·80%
Średnią wysokość uchwalonej dywidendy za r. 1882	„	8·22%

Zdaje mi się przeto, że tak znakomita cyfra towarzystw, że tak powiem włościańskich, może przedstawić najzupełniejszą normę zapatrywania się na tę sprawę.

Jeżeli więc przy obrocie, jaki przedstawia suma udzielonych w roku 1882 pożyczek, okazująca przeszło jednorazowy obrót wypożyczonym kapitałem, obliczymy procent od stanu pożyczek wedle przeciętnéj stopy, tj. po 8·48% za cały rok, to okaże się, że towarzystwa te pobiorą procentu gotówką 326.177 zł. Mówię gotówką, a nie li na papierze, bo na te 30 towarzystw widać z sumy udzielonych w roku pożyczek, że tylko pięć ma obrót dwa do trzech razy większy od salda z końcem roku; że zatem tylko te pięć udziela pożyczki na obligi krótko-terminowe, a tém samém, że przy tym obrocie całego procentu od salda z końcem roku może nie pobrać (choć i tu większe prawdopodobieństwo, że pobierze: zależy to od długości terminu, po którym obraca się kapitał). Inne zaś, udzielające kredyt na obligi z dłuższym terminém, muszą od wykazanych kwot wypożyczonych, jako świeżo udzielonych pożyczek, pobrać procent w całości, bo wiadomo, że Towarzystwa procent zawsze z góry strącają. Że zaś saldo pożyczek wynosi zł, 3,846.436, a obrót prawie 4,300.000 zł., odliczając więc zwyżkę na owe pięć towarzystw, okaże się, że pozostałe mając obligi długo-terminowe, a obracając średnio raz kapitałem, od kapitału tego w całości też procent pobierać muszą gotówką.

Jeżeli więc towarzystwa te pobierają procenta gotówką 326.177 zł., pytanie ile wynoszą procenta przez nie opłacone, i inne wydatki?

Licząc od wkładek i innych długów, tj. od kwoty zł. 2,999.613.

po 5·80% potrzeba na rok procentu	zł.	173.977
że zaś koszta administracyi wynoszą	„	71.628
a na dywidendę, licząc według przeciętnéj stopy, jaka była, tj. 8·22%, trzeba	„	69 055
okazuje się więc, iż potrzeba razem	„	314.660
ponieważ zaś pobrany procent wynosi	„	326.177
okazuje się więc z tego, że ten większym jest jeszcze nad potrzebę o	zł.	11.517

Gdybyśmy zaś na dywidendę liczyli nie według przeciętnéj stopy z „Rocznika“, to jest nie po 8·22%,

bo jest ona stosunkowo wysoką, i może dać powód do spekulowania kapitałem w ten sposób, ale według przeciętnéj od wkładek tj. po 5·80, a i tak byłaby bardzo przyzwoitą, wówczas potrzebaby na nią nie zł. 69.055, ale tylko zł. 48.725; pozostałaby wtedy nadwyżka jeszcze o 20.330 zł. większa od poprzedniéj, tj. pozostałoby razem 31.847 zł.

Z powyższego więc widać jasno, że towarzystwa zaliczkowe, operujące przeważnie z włościanami, mogą się obejść bez wprowadzania zaległych procentów do przychodu rachunku zysków i strat i do aktywów. Fakt zaś, iż w niektórych się zmniejszają, a w niektórych całkiem ich nie ma (np. Gliniany T. z., Krosno, Lwów T. Gal. kasy zal., Podgórze, Przemyśl T. z. rol., towarzystwa te mają średnio 73% rolników) okazuje wymownie, że nie istotna, konieczna potrzeba utrzymuje je lub powiększa w innych towarzystwach, ale inne powody i okoliczności.

Powody te, mojém zdaniem, są następujące: najpierw przyzwyczajenie się niektórych dyrekcyj do tego rodzaju manipulacyi; daléj istotna dogodność dla nich z tego powodu, bo łatwiéj obliczyć zaległy procent z końcem roku, niż mieć w ewidencyi i ciągle urgować zalegających dłużników *); następnie chęć niektórych dyrekcyj wykazywania większych niż potrzeba zysków, ad captandam benevolentiam wielu krótko widzących członków: co widać choćby z tego, że zysk w owych 30 towarzystwach jest o 31.847 zł., a przynajmniéj o 11.517 zł. większy niż potrzeba **); daléj trudność zaczęcia amortyzacyi dawnych grzechów, nakoniec mylna opinia, opierana bądź na racyi wrzekoméj ścisłości rachunkowéj, bądź na racyi przypuszczenia, posuniętego do ostateczności: że naraz wszystkich dłużników bieda tak przyciśnie, iż nawet procentu nie będą wstanie opłacić, przypuszczenia, wytwarzającego niepotrzebnego stracha dla siebie i dla drugich.

Prawdy te, na pozór tak niewinne, pociągają jednak za sobą bardzo ważne, jeśli nie zgubne, to przynajmniéj bardzo szkodliwe następstwa. Najpierw bowiem przepuszczana z zasady nieakuratność dłużnika wyradza w samym zarządzie brak czucia, narażającego instytucyę na nie odłączne od tego materyalne straty, daléj, ujemny rezultat z końcem roku, stawiając dyrekcyę w fałszywém położeniu, zmusza ją do konieczności używania dogodnego dla niéj prawa, oczywiście połączonego z kosztem instytucyi — następnie, praktyka taka pociąga za sobą nieodłączne od tego demoralizowanie członków, bo zamiast przyzwyczajać ich do punktualności i porządku, otwiera im wrota dowolności i swywoli. Z tego téż powodu jest nawet zgubną dla społeczeństwa, bo prowadzi prosto do lekceważenia obowiązku: lekceważą go członkowie i lekceważy go zarząd. Instytucye z obligami krótko-terminowymi, a zatém niedopuszczającymi z góry tego lekceważenia, uczą ludzi porządku, jak okazuje praktyka, i nie mają zaległych procentów. Oto co w téj materyi powiedzieć się jeszcze dało.

Stracha, jaki szanowny oponent przedstawił, nie można brać na seryo, bo ewentualność takiéj klęski, takiego ogólnego nieurodzaju, jeśli nie jest bezwarunkowo niemożliwą w całości, to jest taką w większéj części. Trafić się coś podobnego może w małéj części, raz na jakieś lat kilkanaście lub kilkadziesiąt. Tego więc, przyzna szanowny oponent, za zasadę dla każdego roku i moralnego biegu rzeczy przyjąć nie można. Trudność jest tylko, przyznaję, w zaczęciu i pokryciu starych grzechów. Tego — rozumiem — od razu, w jednym roku zrobić się nie uda, ale w lat kilka można; do tego potrzeba tylko dobréj i silnéj woli, a o téj nie wątpię, bo widzieliśmy, że wielu już zaczęło, a teraz koléj tylko na tych, którzy dotąd nie mieli odwagi lub lękali się niepotrzebnie...

Dr. Antoni Molicki.

*) W 30 tych Towarzystwach jest kilka takich, które mają o połowę i większą połowę mniéj udzielonych pożyczek w ciągu roku, niż saldo z końcem roku; okazuje to szczególniéj przy obligach krótko-terminowych, znaczną zaległość w kapitale, oczywiście z winy zarządu. Jeżeli téż procenta zaległe się zwiększają, dowodzi to i powiększania się zaległości w kapitale; jeżeli stoją mniéj więcéj w mierze, dowodzi, że ludzie przyzwyczaili się chodzić o rok w tył; że ociąganie się z płaceniem procentów stało się już chorobą chroniczną z winy oczywiście znowu nie czyjéj innéj tylko zarządu.

**) Zysk ten idzie w części na fundusz rez., który np. w roku 1882 powiększył się według „Rocznika", we wszystkich 140 towarzystwach o zł. 53.403, częścią na inne wydatki.

Lustracya

Towarzystwa zaliczkowego w Limanowie.

Dnia 21. i 22. marca 1884. odbyłem lustracyą związkowego towarzystwa pod firmą „Towarzystwo zaliczkowe w Limanowie zaprotokoł. z poręczeniem nieograniczoném. Przy lustracyi byli obecni ze strony Dyrekcyi dotyczącego Towarzystwa pp. Mars Józef, Miller Antoni, i zastępca dyr. a zarazem kasyer Kubliński Jan, ze strony komisyi kontrolującéj (Rady zawiadowczéj) pp. Struszkiewicz Władysław prezes Rady nadzorczéj, Matuziński Józef i Załawski Kazimierz. Księga główna wykazywała w dniu lustracyi następujący stan majątkowy (bilans surowy);

Stan bierny: Udziały 39.799 zł. 22 ct., fundusz rezerwowy 4.664 zł. 5 ct., wkładki oszczędn. 51.363 zł. 27 ct., długi towarzystwa 67.402 zł. 70 ct., odsetki 5.822 zł. 35 ct., razem 169.051 zł. 59 ct.

Stan czynny: Pożyczki 164.770 zł. 34 ct., koszta administracyi 281 zł. 61 ct., zaliczki procesowe 290 zł. 30 ct., gotówka 3.709 zł. 34 ct.; razem 169.051 zł. 59 ct.

Udziały w sumie 39.799 zł. 22 ct. w. a. pochodzą od 1.421 członków, których liczba od ostatniego zamknięcia rachunkowego (1883) wzrosła o 122. Wpłaty na udziały przez członków uskuteczniają się jednocześnie z udzielaniem pożyczek, w całéj minimalnéj wysokości. Najwyższe udziały po 2.000 zł. posiada członków 1, a dywidendę płaciło Towarzystwo w ostatnich trzech latach po 6%. Nasuwa mi się uwaga, że udziały niepowinnyby być zwracane przy spłacie pożyczek, lecz ściśle wedle statutów, po skończeniu roku za poprzedniem wypowiedzeniem.

Fundusz rezerwowy powstaje z wpisowego, z części każdorocznego zysku i z procentu od użycia tegoż funduszu w obrocie; wynosi obecnie prawie 12% udziałów a ulokowany jest w obrocie. Rezerwa strat stanowi osobny fundusz na pokrycie nieściągalnych pretensyi i wynosi 2.194 zł. 95 ct.

Wkładki oszczędności w sumie 51.363 zł. 27 ct. pochodzą od 110 stron w granicach od 2.000 zł. do 20 ct. Najwyższych wkładek w kwotach powyżéj 2.000 zł. było od 3 stron. Między właścicielami książeczek oszczędności znalazłem 1 numer od instytucyi publicznéj, a mianowicie: kościoła parafialnego w Mszanie.

Towarzystwo oprocentowuje wkładki oszczędności po 6% rocznie, bez kapitalizowania tychże procentów a nadto praktykuje następujące przy wypłacie zastrzeżenia: do 50 zł. 3 dn., do 100 zł. 6 dn., do 200 zł. 10 dn., do 400 zł. 20 dn., do 600 zł. 50 dn., do 1.000 zł. 60 dn., do 2.000 zł. 90 dn. wypowiedzenia. Sposób obliczania odsetek znalazłem zupełnie prawidłowy.

Ewidencya wydawanych przez Dyrekcyą książeczek oszczędności prowadzi się w sposób następujący: książeczki czyste przechowują się jako druki.

Wycofane książeczki oszczędności unieważnia się i przechowuje w sposób następujący: po pokwitowaniu na książeczce odbioru wkładki przez stronę, przechowują się one jako dokumenta pod kluczem.

Długi Towarzystwa w sumie 67.402 zł. 70 ct. pochodziły od: *a)* na reeskont weksli 23.702 zł. 70 ct. w banku Austro-węgierskim za pośrednictwem Tow. wzajem. kred. w Krakowie. *b)* (na skrypta) 43·700 zł. — ct. pochodzą z następujących źródeł: Gal. kasa oszczęd. na skrypt 5% 20 000 zł., Tarnowska kasa oszczęd. na skrypt 6% 20.000 zł., Tow. zal. Lwowskie na rachunek bieżący 6% 3.700 zł., razem jak wyżéj 67.402 zł. 70 ct.

Towarzystwo wywiązuje się ze swoich zobowiązań z zupełną akuratnością. Kontrola reeskontowanych weksli jest następująca: dla weksli reeskontowanych jest osobny terminarz, do długów na skrypta osobne Conta w odpowiedniéj księdze.

Saldo odsetek: wynosiło 5.882 zł. 35 ct., czyli w przychodzie 7.015 zł. 28 ct. w rozchodzie 1.132 zł. 93 ct. Towarzystwo pobiéra od pożyczek udzielanych członkom 7%, i na administracyą 2% a nadto w razie zwłoki prowizyą po 9% łącznie 18%.

Odsetki obliczają się stronom od pozycyi terminowych dokładnie według dni (od pożyczek ratalnych w ten sposób, że procent liczy się od całego kapitału wypożyczonego do terminu I. raty. Prowizya zwłoki oblicza się według skali, 1 ct. od 40 zł. za każdy dzień) z uwzględnieniem jednakże powodów zwłoki. Według ostatniego bilansu wynosiła prowizya zwłoki (odsetki należne, zaległe) w stanie czynnym 1.100 zł. czyli 0·7 procent kapitału wypożyczonego.

Pożyczki w sumie 164.770 zł. 34 ct. składają się z 1.096 pozycyi.

Pożyczki udziela Towarzystwo w kwotach od 30 zł. do 2.000 zł. na następujące obligi dłużne: akty notaryalne i weksle a na spłaty do 2½ lat.

Pod względem formalnym znalazłem pewną część weksli bez daty płatności, co kwalifikuje się do zupełnego usunięcia na przyszłość; skrypty dłużne i akty notaryalne w porządku.

Sposób przechowywania i kontrola nad tymi walorami jest następująca: wszelkie dokumenty dłużne znajdują się pod kluczem kasyera i Dyrektora.

Towarzystwo udziela pożyczek na posiedzeniach Dyrekcyi, na podstawie podań pisemnych. Uchwały uwidocznia się w osobnéj księdze.

Ingerencya Rady zawiadowczéj przy udzielaniu pożyczek jest praktykowana w nadzwyczajnych wypadkach, jeżeli się rozchodzi o większy kredyt.

Zauważyłem, że w ogóle kredytów większych się nie udziela.

Spłaty pożyczek odbywają się prawidłowo.

Według ostatniego bilansu wynosiły zaległości 8.238 zł. 85 ct. na stan pożyczek 164.770 zł. 34 ct. czyli 5%. Zaskarżonych pozycyi jest 76, z czego wyrównano 16, w 19 wypadkach zawarto ugodę sądową, 27 zabezp. hypot., a 14 jest w toku załatwienia.

Syndykiem Towarzystwa jest p. Dr. Kazimierz Żelechowski, adwokat krajowy z Nowego Sącza. Sto-

sunek Towarzystwa do syndyka jest następujący: stała renumeracya 500 zł. rocznie.

Ewidencyą spraw procesowych utrzymuje syndyk w ten sposób, że z końcem każdego kwartału zdaje relacye o postępie spraw.

W ogóle co do pożyczek, według szczegółowych informacyi które zaciągnąłem, zaznaczyć muszę, że dział ten prowadzony jest w porządku.

Koszta administracyi wynoszą: 3.300 zł. 83 ct. Czynsz 300 zł. z opałem rocznie; płace 2 dyrektorów 1 660 zł. rocznie; płace 2 urzędników 960 zł. rocznie; służby 180 zł. rocznie; podatki 195 zł.: reszta wydatków w sumie 305 zł. 83 ct., na różne potrzeby kancelaryjne.

Co do wydatków administracyjnych nasuwa się uwaga, że urzędnicy są za nisko płatni, zwłaszcza że jeden z nich używanym jest do prowadzenia działu buchhalterycznego, który przy tamecznym systemie wymaga znacznéj pracy.

Kasę, która według bilansu surowego i księgi kasowéj wykazywała 3.709 zł 34 ct. w. a. zliczyłem szczegółowo i znalazłem w zupełnym porządku.

Co do innych pozycyi bilansowych i kasowych, znalazłem nieco odmienny system prowadzenia rachunkowości.

Biuro Towarzystwa znajduje się w domu WP. Marsa Józefa, dyrektora i zajmuje ubikacyi 3.

Kancelarya Towarzystwa prowadzona jest w godzinach ogólnie praktykowanych. Protokół podawczy w porządku, protokoły Rady zawiadowczéj również, protokoły z posiedzeń dyrekcyi także.

Szczegółowe spostrzeżenie. Towarzystwo zaliczkowe jest pod jednym wspólnym zarządem z Towarzystwem ochrony własności ziemskiéj i ci sami urzędnicy prowadzą wszystkie czynności za osobnym wynagrodzeniem.

W Gorlicach, dnia 1. kwietnia 1884.

Wojciech Biechoński.
lustrator okręgu Nowo-Sandeckiego.

Lustracya
Towarzystwa zaliczkowego w Grybowie.

Dnia 29. marca 1884 odbyłem lustracyą związkowego towarzystwa pod firmą „Towarzystwo zaliczkowe protokołowane z poręczeniem nieogr. w Grybowie“. Przy lustracyi byli obecni ze strony Dyrekcyi dotyczącego Towarzystwa p. Tulszycki Karol, ze strony komisyi kontrolującéj (Rady zawiadowczéj) p. Trauczyński Władysław. Księga główna (likwidacyjna) wykazywała w dniu lustracyi następujący stan majątkowy (bilans surowy):

Stan bierny: udziały 4.533 zł. 80 ct., fundusz rezerwowy 1 043 zł. 36 ct., wkładki oszczędn. 16.890 zł. 46 ct., długi towarzystwa 11.500 zł., odsetki 777 zł. 94 ct., zysk z r. 1883. 685 zł. 30 ct, razem 35.430 zł. 86 ct.

Stan czynny: Pożyczki 33.153 zł. 2 ct., koszta administracyi 173 zł. 48 ct., koszta procesowe 511 zł. 94 ct., inwentarz 101 zł. 92 ct., gotówka 708 zł. 19 ct., procenta zaległe 782 zł. 31 ct., razem 35.430 zł. 86 ct.

Udziały: w sumie 4.533 zł. 80 ct. w. a. pochodzą od 198 członków, których liczba od ostatniego zamknięcia rachunkowego (1883) nie uległa zmianie. Wpłaty na udziały przez członków uskuteczniają się przy zaciąganiu pożyczek. Najwyższe udziały po 200 zł. posiada członek 1, po 120 zł. posiada członek 1, po 100 zł. posiada członek 1, a dywidendę płaciło Towarzystwo w ostatnich trzech latach po 6%. Nasuwa mi się uwaga, że o ile maximum udziału jest nieograniczone według statutów, nikt z tego maximum nie korzysta, bo najwyższy udział wynosi 200 zł. podczas gdy ograniczenie minimum do 20 zł. możnaby sprowadzić do 10 zł. a suma ogólna udziałów i liczba członków niezawodnieby się zwiększyła.

Fundusz rezerwowy: powstaje z wstępnego i z części corocznych zysków, wynosi obecnie z górą 25% udziałów i ulokowany jest w obrocie.

Wkładki oszczędności w sumie 16.890 zł. 46 ct. pochodzą od 39 stron w granicach od 2.478 zł. 15 ct. do 35 zł. 75 ct. Najwyższych wkładek w kwotach powyżéj 1.000 zł. było od 3 stron. Między właścicielami książeczek oszczędności znalazłem 6 numerów od instytucyi publicznych, a mianowicie: Gmina m. Grybowa, fundusz ubogich m. Grybowa, a 4 od różnych komitetów kościelnych.

Towarzystwo oprocentowuje wkładki oszczędności po 6% rocznie bez kapitalizacyi a nadto praktykuje przy wypłacie zastrzeżenie 3 miesięcznego wypowiedzenia. Sposób obliczania odsetek znalazłem prawidłowy.

Ewidencya wydawanych przez Dyrekcyą książeczek oszczędności prowadzi się w sposób następujący: książeczki się wydają z pod klucza dyrektora referenta w chwili przyjmowania pieniędzy.

Wycofane książeczki oszczędności unieważnia się i przechowuje w sposób następujący: przecina się po wypłacie.

Długi towarzystwa wynoszą 11,500 zł.

Towarzystwo wywiązuje się ze swoich zobowiązań bardzo prawidłowo. Kontrola reeskontowanych weksli nie istnieje, gdyż nie prowadzi się dział reeskontowy. Sądzę, że dział ten mógłby z pożytkiem dla Towarzystwa być prowadzony, a uwagi moje Dyrekcya przyjęła przychylnie.

Saldo odsetek wynosiło 777 zł. 94ct. Towarzystwo pobiera od pożyczek, udzielanych członkom 9%, a nadto w razie zwłoki prowizyą 2% łącznie 11%.

Odsetki obliczają się stronom od pozycyi terminowych pro rata dokładnie według dni. Prowizya zwłoki oblicza się od dnia zapadłości. Według ostatniego bilansu wynosiła prowizya zwłoki (odsetki należne, zaległe) w stanie czynnym 782 zł. 31 ct., czyli 2·4 procent kapitału wypożyczonego.

Pożyczki w sumie 33.153 zł. 2 ct. składają się z 198 pozycyi.

Pożyczki udziela Towarzystwo w kwotach od 1000 do 100 zł. na następujące obligi dłużne: Akty notaryalne i weksle na spłaty ratalne.

Pod względem formalnym znalazłem weksle wszystkie solidarnie podpisane, skrypty dłużne i akty notaryalne w porządku.

Sposób przechowywania i kontrola nad tymi walorami jest następująca: pod dwoma kluczami — z których jeden jest u Dyrektora, drugi u kasyera.

Towarzystwo udziela pożyczek na posiedzeniach Dyrekcyi na podstawie podań pisemnych. Uchwały uwidocznia się w księdze uchwał.

Ingerencyi Rady Zawiadowczéj przy udzieleniu pożyczek nie ma żadnéj. Zauważyłem, że w ogóle Rada nadzorcza nie zajmuje się sprawami Towarzystwa a duszą téj instytucyi jest członek Dyrekcyi, Karol Tulszycki.

Spłaty pożyczek odbywają się dość prawidłowo — ludność powiatu w większéj połowie bardzo biedna i wyłącznie rolnictwem zatrudniona.

Według ostatniego bilansu wynosiły zaległości 10.567 zł. 54 ct, na stan pożyczek 32.835 zł. 50 ct., czyli około 33%, z r. 1881. 958 zł. 80 ct., z r. 1882. 2056 zł. 95 ct., z r. 1883. 7651 zł. 79 ct. Zaskarżonych pozycyj jest 30 ze sumą 5.450 zł., z czego nie wynika wcale aby Towarzystwo było zagrożone jakiemikolwiek stratami.

Syndykiem Towarzystwa jest p. notaryusz Edmund Klemensiewicz. Stosunek Towarzystwa do Syndyka jest następujący: za wszelkie czynności Towarzystwo zwraca koszta poniesione i przyznane przez Sąd.

Ewidencyą spraw procesowych utrzymuje się w osobnéj książce w ten sposób, że każdego zaskarżonego rachunek jest wyraźny.

W ogóle co do pożyczek według szczegółowych informacyj, które zaciągnąłem, zaznaczyć muszę, że należałoby wprowadzić większą ścisłość w udzielaniu kredytu wekslowego.

Koszta administracyi wynoszą: 552 zł. 31 ct. Czynsz 48 zł. rocznie, renumeracye stosownie do osiągniętego zysku pobiera 1 Dyrektor i kasyer, podatki 30 zł.

Co do wydatków administracyjnych nasuwa się uwaga, że należałoby wyznaczyć stałą płacę przynajmniéj dla jednego urzędnika, a rozwój Towarzystwa byłby żywszy i czynności wszystkie byłyby się już dotąd o wiele więcéj rozwinęły.

Kasę, która według bilansu surowego i księgi kasowéj wykazywała 708 zł. 19 ct. w. a. zliczyłem szczegółowo i znalazłem w porządku

Co do innych pozycyj bilansowych i kasowych znalazłem, że wszystko jest w zupełnym porządku.

Biuro Towarzystwa znajduje się w domu wydzierżawionym przez członka Dyrekcyi p. Karola Tulszyckiego, aptekarza i zajmuje jeden pokoik obok apteki.

Kancelarya Towarzystwa prowadzona jest przez p. Tulszyckiego, protokół podawczy także, protokoły Rady zawiadowczéj i protokoły z posiedzeń dyrekcyi przez kasyera; registratura, akta i korespondencya przez p. Tulszyckiego.

Szczegółowe spostrzeżenie. Brak zupełny człowieka, któryby się starał o rozwój Instytucyi; zawdzięcza ona swoją dotychczasową egzystencyę tylko wyłącznie panu Tulszyckiemu Karolowi

W Grybowie dnia 30. marca 1884.

Wojciech Biechoński
lustrator okręgu Nowo-Sandeckiego.

Ruch stowarzyszeń.

Zmiany w rejestrach stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych. Dziennik urzędowy ogłasza w miesiącu kwietniu b. r. następujące zmiany w rejestrach stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych:

Nowe stowarzyszenia:

„*Towarzystwo wzajemnego kredytu w Knihyniczach*, stowarzyszenie zarejestrowane z nieograniczoną poręką“ po polsku, zaś „Gegenseitiger Credit-Verein in Knihynicze, registrirte Genossenschaft mit unbeschränkter Haftung“ po niemiecku. Statut z dnia 4. listopada 1883. Skład Dyrekcyi: pp. Józef Manesz dw. im. Dawid dyrektor, Hersz Zimmer kasyer, Majer Wolf dw. im. Bel kontrolor. Do ważności zobowiązań potrzeba podpisu wszystkich członków Dyrekcyi. Publiczne ogłoszenia będą umieszczane w jednym

z dzienników krajowych. (C. k. Sąd obwodowy jako handlowy w Złoczowie. Uchwała z dnia 20. marca 1884. L. 3048.)

„Powiatowe Towarzystwo zaliczkowe we Lwowie, stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką“. Statut z dnia 29. lutego 1884. Skład Dyrekcyi: pp. Teofil Merunowicz, Władysław Terenkoczy, Feliks hr. Dzieduszycki. Do ważności zobowiązania w obec osób trzecich potrzeba podpisu dwóch członków Dyrekcyi. Poręka członków pięciokrotna. (C. k. Sąd krajowy jako handlowy we Lwowie. Uchwała z dnia 23. marca 1884. L. 13856)

„Pierwsze Towarzystwo robotników krawieckich „Praca“ we Lwowie, stowarzyszenie zarejestrowane z nieograniczoną poręką“. Statut z dnia 21. lutego 1884. Skład Dyrekcyi: pp. Jan Rein dyrektor, Jan Luttmarn kasjer, Michał Szajkiewicz zastępca kasjera. Do ważności zobowiązania w obec osób trzecich potrzeba podpisu dwóch członków Dyrekcyi z wymienieniem urzędu. (C. k. Sąd krajowy jako handlowy we Lwowie. Uchwała z dnia 6. marca 1884. L. 10.784.)

Zmiany w Dyrekcyi:

„Towarzystwo zaliczkowe w Zbarażu, stowarzyszenie zarejestrowane z nieograniczoną poręką“. Na walnêm Zgromadzeniu odbytêm dnia 28. lutego 1884. wybrano w miejsce dotychczasowego kasyera Antoniego Pettera p. Władysława Petrykę kasjerem a w miejsce dotychczasowego kontrolora Juliusza Opolskiego pana Antoniego Pettera kontrolorem Towarzystwa. (C. k. Sąd obwodowy jako handlowy w Tarnopolu. Uchwała z dnia 26. marca 1884. L. 3493.)

„Towarzystwo zaliczkowe w Podhajcach, stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką“. Na nadzwyczajnêm walnêm Zgromadzeniu został skład Dyrekcyi o tyle zmieniony, że w miejsce ustępujących Edwarda Lityńskiego, jako dyrektora, Kazimierza Zaremby jako kasyera, Piotra Kurysia jako kontrolora, dr. Ludwika Cwiklicera jako zastępcy dyrektora i Jana Matkowskiego jako zastępcy kasyera, wybrano pp. Kazimierza Zarembę dyrektorem, Michała Brzozowskiego kasyerem, Franciszka Stobieckiego kontrolorem, zaś Edmunda Lityńskiego zastępcą dyrektora, Piotra Kurysia zastępcą kasyera. (C. k. Sąd obwodowy jako handlowy w Złoczowie. Uchwała z dnia 29. marca 1884. L. 3002.)

Spar und Credit-Verein w Śniatynie. Na walnêm zgromadzeniu dnia 6. stycznia 1884. odbytêm, wybrano w miejsce ustępującego dra. Ebermana członkiem dyrekcyi Herscha Goldesa, a zastępcą jego Szaję Klugmana, zaś w miejsce ustępującego zastępcy członka dyrekcyi Schlossberga, Josla Eisenkrafta. (C. k. Sąd obwodowy jako handlowy w Kołomyi. Uchwała z d. 6. marca 1884. L. 2109).

Kasa zaliczkowa w Nadwórnie. Zarząd towarzystwa sprawuje Dyrekcya z 4 członków złożona, w skład któréj wchodzą pp. ks. Wojciech Rosebayger i Leopold Woykowski jako dyrektorowie, Stanisław Żurakowski jako kasyer a Emil Brauner jako kontrolor. (C. k. Sąd obwodowy jako handlowy w Stanisławowie. Uchwała z dnia 12. marca 1884. L. 3100.)

Bank krajowy rozszerzył zakres czynności swych zastępstw w Towarzystwach zaliczkowych, przez poruczenie im pośrednictwa w udzielaniu pożyczek komunalnych, wskutek czego wydał następującą dodatkową instrukcyę:

VII. Instrukcya

dla pośrednictwa przy pożyczkach komunalnych.

Dodatek do art. IV. *A*). Zasadniczych postanowień.

f) instytucye lokalne zajmują się wreszcie pośrednictwem w udzielaniu przez Bank krajowy pożyczek komunalnych dla gmin, powiatów, a także za solidarnem poręczeniem powiatów lub gmin: kasom oszczędności, kasom pożyczkowym, gminnym i powiatowym, oraz stowarzyszeniom zaliczkowym i innym opartym na ustawie z dnia 9. kwietnia 1873 r. (dz. ust p. Nr. 70) (§. 40 statutu).

§. 1. Zastępstwo Banku krajowego obowiązane jest zająć się pośrednictwem w udzielaniu przez Bank krajowy pożyczek komunalnych gminom, powiatom i instytucyom w okręgu temuż zastępstwu wyznaczonym.

§. 2. Zastępstwo Banku udzieli zgłaszającéj się stronie, na podstawie przepisów o pożyczkach komunalnych instrukcyi do podań jak *A)* wszelkich informacyi i objaśnień i dostarczy tejże formularze na podanie *B)* i formularze protokółu posiedzeń Rady gminnéj *C)*.

§. 3. Jeżeli gmina żąda pożyczki, należy takowéj użyczyć pomocy przy wyjednaniu u Wydziału Rady powiatowéj odpowiednich i wymaganych potwierdzeń i uchwał, a w c. k. urzędzie podatkowym wydania wykazu wszelkich podatków i należytości przez c. k. starostwo potwierdzonego.

§. 4. Tak adjustowane podanie należy przejrzeć, czy wszelkie formalności instrukcyą wymagane ściśle są zachowane, a opatrzywszy swoją opinią, szczególniéj co do celu i pożyteczności samej pożyczki, przedłożyć do dalszej decyzyi Bankowi krajowemu.

§. 5. Jeżeli udzielenie pożyczki zostanie przez Bank uchwalone, wówczas otrzyma zastępstwo promessę, którą stronie proszącéj wręczy wraz z wzorem, w jakiéj formie ma być odpowiedni skrypt notaryalny zeznany a po sporządzeniu takowego i porównaniu z tymże wzorem, prześle Bankowi krajowemu i w ogóle dopilnuje wykonania warunków promessy.

§. 6. Jeżeli po otrzymaniu skryptu Bank krajowy zarządzi wypłatę waluty pożyczki i prześle na ręce gminy asygnacyę, wtedy zastępstwo otrzymawszy osobno polecenie, na zasadzie przesłanego obrachunku, dopełni wypłaty pożyczki, przy zachowaniu wszelkich formalności, przez Bank krajowy zastrzeżonych.

§. 7. Po uskutecznionéj wypłacie, zastępstwo natychmiast Bank zawiadomi i prześle temuż wszelkie wymagane dokumenta i dowody.

§. 8. Za pośrednictwo przy wyrobieniu pożyczki zastępstwo ma prawo żądania i pobrania od strony 1% od udzielonéj kwoty pożyczkowéj, zaś za pośrednictwo przy wypłacie waluty $^1/_{16}$% od netto wypłaconéj sumy.

Komitet likwidacyjny byłego Zakładu kredytowego włościańskiego wydał okólnik, w którym podaje do wiadomości, że objął już swoje urzędowanie, oraz odwołując się na zaufanie kraju, gdyż wybrany został na propozycyę komitetu obywatelskiego, spodziewa się poparcia ogółu w celu najspieszniejszego rozwikłania akcyi likwidacyjnéj, tak z uwzględnieniem interesów dłużników jak i wierzycieli zakładu.

Równocześnie rozesłał komitet przepisy dla spłaty długów zaciągniętych w b. Zakładzie, zgodne z wnioskiem na Walnem zgromadzeniu b. Zakładu z d. 26. marca b r. przez kuratorję przedłożonym.

Do funduszu zaopatrzenia funkcyon. stow. zar. i gosp. przystąpiło Powiatowe Towarzystwo zaliczkowe we Lwowie (16te z kolei) z urzędnikiem swoim p. Józefem Popławskim.

Bilanse stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych za r. 1883.

53. Przemyśl. Stowarzyszenie Bankowe dla handlu i przemysłu. *a) Rachunek strat i zysków.* Zyski: z rachunku odsetek pobranych 3.252 81, prowizya 117·94, razem 3.370·75. Straty: koszta administracyi 1 119·79, odsetki wypłacone 1.348·89, 10% zużycie inwentarza 40·35, 10% amortyzacya kosztów założenia 15·89, czysty zysk 846·33, razem 3.370·75. *b) Bilans.* Stan czynny: gotówka 858·80, pożyczki udzielone 55.090·43, inwentarz 363·20, zapas druków i ksiąg 130·—, koszta założenia 143·02, dłużnicy udziałów 4.059·95, odsetki naprzód wypłacone 80·35, razem 60.725·75. Stan bierny: udziały 20.850·—, fundusz rezerwowy 721·36, wkładki oszczędności 26.114·26, reeskont weksli 11.524·75, odsetki naprzód pobrane 669·05, czysty zysk 846·33, razem 60.725·75. Obrót kasowy 483.315·18. Ilość członków 274.

54. Lwów. Towarzystwo handlu skór. *a) Rachunek strat i zysków.* Zyski: reszta zysku z r. 1882 113·92, zysk ze sprzedaży towarów 6.981·08, razem 7.095·—. Straty: z rachunku procentów 513·35, koszta administracyi 5.271·56, zużycie urządzenia 63·58, amortyzacya kosztów założenia 10·22, czysty zysk 1.236 29, razem 7.095·—. *b) Bilans.* Stan czynny: gotówka 2.119·95, zapas towarów 41.779·42, wierzytelności za towary 14.426·90, udział w Tow. zaliczkowém we Lwowie 1.000·—, różne aktywa 264·12, reszta kosztów założenia 572·28, naprzód zapłacone koszta administracyi 11·38, odsetki naprzód zapłacone 200·94, razem 60.467·01. Stan bierny: udziały 5.565·25, fundusz rezerwowy 1.077·68, pożyczki zaciągnięte 39.173·01, długi za towary 12.800·53, zaległe podatki 270·80, różne passywa 343·45, czysty zysk 1.236·29, razem 60·467·01. Sprzedaż towarów 110.149·97. Ilość członków 54.

55. Bełz. Spółka pożyczkowa. *a) Rachunek strat i zysków.* Zyski: z rachunku procentów pobranych 2.128 49, zwrot kosztów administracyi 177·04, zapas druków 49·27, razem 2.354·80. Straty: procenta wypłacone 209·14, procenta przenośne na r. 1884. 758·14, koszta zarządu i administracyi 748·91, niepodniesiona tantiema 36·—, zużycie mobiliów 13·20, czysty zysk 589 41, razem 2.354 80. *b) Bilans.* Stan czynny: gotówka 225 33, pożyczki 16.646·61, odsetki zaległe i naprzód zapłacone 18·67, koszta sądowe 1·68, koszta założenia i mobiliów 608·24, zapas druków 49·27, razem 17.549·80. Stan bierny: fundusz rezerwowy 227·50, udziały 10 290·—, wkładki na rachunek bieżący i zaciągnięte pożyczki 5.598·75, z góry pobrane odsetki 758·14, niepodniesiona tantiema 36·—, czysty zysk 589·41, razem 17.549·80. Obrót kasowy 71.166·32. Ilość członków 185.

56. Bochnia. Towarzystwo zaliczkowe. *a) Rachunek strat i zysków.* Zyski: z rachunku odsetek 5.001·24. Straty: zużycie inwentarza 86·41, koszta administracyi 2.446·35, czysty zysk 2 468·48, razem 5.001·24. *b) Bilans.* Stan czynny: pożyczki 110.639·28, odsetki naprzód zapłacone 451·61, odsetki zaległe 2 354·19, lokacya funduszu rezerwowego 2.837·61, koszta urządzenia i ruchomości 777·77, koszta procesowe 3.377·07, udział w Towarzystwie zaliczkowém we Lwowie 1000·—, gotówka 391·69, razem 121.829·22. Stan bierny: udziały 25.914·85, wkładki oszczędności 50.595·61, długi zaciągnięte 38.225·96, odsetki naprzód pobrane 1.008·74, fundusz rezerwowy 2.837·61, depozyta 641·99, fundusz dyspozycyjny 135·98, czysty zysk 2.468 48, razem 121.829·22. Ogólny ruch kasowy 951.175·22. Ilość członków 1809.

Od administracyi.

W celu uregulowania nakładu upraszamy tych P. T. prenumeratorów, którzy dotychczas prenumeraty na rok 1884 nie zapłacili o spieszne nadesłanie ceny prenumeracyjnéj.

Wydawca i odpowiedzialny redaktor: *Władysław Terenkoczy.*

Z I. Związkowéj Drukarni we Lwowie, Hotel Żorża.